

Alexandru Mitru

Legendele Olimpului

ZEII

Ilustrații de Andrei Măceșanu

arthur

SPRE ȚĂRMURILE ELADEI

*Amurgul s-a lăsat pe nesimțite.
Abia de se mai cern pe masă
Stropi roșiatici de lumină.
În călimara de argint,
Pana-mi, din aripă de vultur,
Pare-o corabie pe care
O ține ancora la țărm...
Mai stă încă la țărm,
Da-n noaptea asta
Voi da semnalul de plecare.
Și trâmbițele vor suna.
Corabia, plină de vise
Și de legende,
Și poeți,
O să pornească iar
Pe marea
Învolverată
A fanteziei.*

Priviți!
Pe punte s-a urcat
Homer cel orb și înțelept.
„Bine venit să fii, bătrâne,
Prinț al aezilor elini!
Slăvită-ți fie lira sfântă
Și glasul tău tremurător
Care-a rostit atâtea versuri.
Îți mulțumim că ne-nsoțești!”
Ci iată, mai cătați! Pe punte
Au poposit și alți poeți.
În fruntea lor e Hesiod,
Cel tânăr și cu păr bălai,
Cântându-și lin Teogonia¹,
Mai sunt și Pindar, Teocrit
Și Apollonios din Rodos,
Eschil, Sofocle, Euripide
Și Pausanias și Virgiliu
Și exilatul de la Tomis:
Ovidiu, cel cu grai duios.
Vom fi-n tovărășie bună...
În noaptea asta vom pleca
Și o să colindăm, dragi prieteni,
Țărm după țărm, toată Elada.
Poeții vor suna din lire,
Vântul va bate-n cetinel
Și marea ne va legăna,

¹ *Teogonia* – renumit poem, în care este povestită imaginara naștere a zeilor.

*Pe valurile-i inspumate,
Iar noi tăcuți vom asculta
Fermecătoarele legende,
Prin care cei de-odinioară
Atâtea taine-și tâlcuiau...
Urcați-vă deci toți pe punte.
Urcați-vă... Și, să pornim!...*

ZEIȚA GEEA

Se povestește, în legendă, că lumea noastră cea de astăzi: pământul – plin de flori și fructe, cu râuri limpezi și izvoare – soarele, luna, ziua, noaptea și vânturile, suflând rezezi, n-au fost întotdeauna astfel.

Lumea întreagă era-n haos, haos învârtelit și negru, fără hotare, fără formă. Însă, precum cântau poezii, din haos s-a desprins pământul. Pământul nostru larg și darnic. Iară pământul rupt din haos era însăși zeița Geeea.

Dragostea a unit pe Geeea cu cel dintâi bărbat, Uranus. Și el, Uranus, era cerul, cerul înalt și plin de stele.

Ce mult își iubea Geeea soțul!... Nu mai puțin o îndrăgise Uranus pe soția lui.

Ca să-i arate dragostea, zeul îi așternea pe frunte cununii de aur și lumină, atâta timp cât era ziua, și noaptea o învăluia într-o hlamidă albăstruie, plină de aștri lucitori. O dezmierda cu ploii și vânturi, și nu se sătura să-i spună că ea va fi mereu a lui, cât o să fie lumea lume.

Iar ea se-mpodobeia pentru Uranus și își punea veșminte scumpe, pe care le țesea anume din frunze și din ierburi verzi. Își presăra în păr miresme din cele mai alese flori. Și îl privea cu ochii limpezi, strălucitori și azurii, ai lacurilor de cleștar.

La vremea sorocită, Geea i-a dăruit soțului său șase feciori și șase fete, pe care i-a numit titani.

Primul născut a fost Oceanul¹ (sau Okeanos), acela care înconjura, c-un brâu de ape scânteietor, întreg pământul. Celui din urmă i-au zis Cronos, și el era cel mai șiret, cel mai dibaci dintre titani.

S-au născut mai apoi ciclopilor: trei frați, cu câte-un singur ochi așezat în mijlocul frunții. Aceștia erau meșteri buni și învățaseră să facă, într-un lăcaș de sub pământ: fulgere lucii, orbitoare, tunete grele, ce izbeau urechile ca un ciocan, și trăsnete nimicitoare.

După ciclopilor s-au mai ivit alți trei feciori: hecatonchirii sau centimanii, numiți așa fiindcă aveau pe trupurile lor uri-așe câte-o sută de brațe lungi și monstruoase.

¹ Oceanul și zeița titanidă Thetis erau socotiți drept părinții tuturor apelor curgătoare – fluvii, râuri, izvoare –, în număr de trei mii, cum, spuneau legendele eline, și ai celor trei mii de nimfe, numite oceanide. Alt titan, Hiperion și cu soția sa, Theia, au odrăslit pe Helios – soarele, Selene – luna și Eos – aurora. Iar Eos, la rândul ei căsătorită cu Astreu, a născut toate stelele care lucesc pe boltă, luceafărul de dimineață și cele patru vânturi: Boreas – vântul năprasnic dinspre miazănoapte, Euros – vântul prielnic din răsărit, Notos – vântul de la miazăzi, cel aducător de ploaie, și Zefirul – vântul răcoros din asfințit.

Peste un timp, frumoasa Gee¹ avea să nască și alți prunci – unii cu forme-ngrozitoare, enormi, hidoși, necruțători.

Zeul Uranus avea darul de a putea citi-n viitor. Și-așa aflase că-ntr-o zi urma să fie răsturnat, din locul de stăpân ceresc, de către unul din feciori.

Din pricina aceasta dragostea lui față de Gee pălea mereu. Și-nfricoșat, se frământa să afle-un mijloc potrivit ca să înlăture, degrabă, primejdia care-l pândea.

URANUS ÎȘI ARUNCĂ ÎN TEMNIȚĂ COPIII

Nu mai avea încredere în nimeni, nici măcar în soția sa. Și-atunci a chemat într-o seară pe toți copiii-n jurul lui și i-a zvârlit într-un afund, în prea întunecosul Tartar.

¹ Într-un imn atribuit bătrânului Homer, Gee era slăvită astfel: „Eu voi cânta pământul... străvechea mamă a tuturor, aceea care nutrește toate ființele răspândite în lume. O, te salut pe tine, mamă a zeilor, soață a lui Uranus instelatul. Îndură-te, fii binevoitoare cântecelor mele și dăruiește-mi o viață fericită!..”

Imnul slăvea în acest chip pe Gee, pentru că vechii greci, elinii, socoteau că din unirea pământului cu cerul – și din urmașii lor – s-a născut tot ce se găsește în univers: aștrii, lumina și vânturile, apele și ființele vii, ba chiar și nesfârșitele cortegii de zeități, ce populau Olimpul și întreaga lume.

Dacă ar fi căzut din cer o nicovală pe pământ, îi trebuiau cam nouă zile și nouă nopți, zice legenda. Și tot atâta timp trecea, de-o azvârleai de pe pământ în mult prea mohorâtul Tartar. Acolo își făcuse zeul o închisoare cu porți grele. Trei ziduri o împrejmuiu, ziduri puternice de-aramă și-un râu cumplit de foc și smoală¹.

Din închisoarea asta mare feciorii nu puteau ieși. Doar el, Uranus, avea cheia. Era deci liniștit stăpânul și bucuros că a scăpat de orișice amenințare. Zâmbea din nou soției sale și îi spunea că-i este dragă. Dar cum năștea un nou copil, Geea vedea, plină de spaimă, că zeul i-l smulgea din brațe și-l închidea în temniță.

Mai înainte vreme, Geea nu îndrăznise să încalce voia soțului ei Uranus – și îndurase fără-o vorbă poruncile și silnicia. Acum însă i-era destul. Se mâniase-n sinea ei.

Cum? Ea-i năștea atâția prunci și n-avea parte de niciunul? Zăceau pe veci închiși în Tartar și n-avea dreptul să-i mai vadă? Nu. Asta nu putea zeița să-ngăduie la nesfârșit. Și-a rugat mai întâi bărbatul, cu umilință și cu lacrimi, să-i elibereze iar copiii din Tartarul întunecat.

— Îndură-te, fii bun, Uranus, îi cerea ea nemângâiată, în timp ce lacrimi de izvoare îi lunecau peste obraz. Fii bun, Uranus, dă-le drumul! Nu merită osânda asta niște copii nevinovați. Îți stau chezașă pentru dânșii că nu îți vor răpi puterea, dacă vei fi mai milostiv...

¹ Fluviul de foc și smoală, care înconjura Tartarul, era numit de către elini: Flegeton.

Zeul Uranus era însă crud și neînduplecat. Ținea la stăpânirea lui. Nu se înduioșa deloc, când își vedea soția plângând. Și s-a răstit către zeiță:

— Vezi-ți de rosturile tale... Nu e-n căderea ta să judeci faptele ce le hotărăsc...

Era teribil când striga și când se supăra Uranus, și Gee a n-a mai spus nimic. Și-a-năbușit plânsul în piept și și-a plecat, tăcută, fruntea.

— Mă voi supune!... i-a răspuns.

Însă, în gându-i, tot atunci s-a hotărât să-l pedepsească pe soțul său ne-ndurător.

Prin farmece necunoscute, Gee a scos din sânul ei un diamant strălucitor. Din el zeița și-a făcut o armă ca o seceră. A pătruns apoi, pe furiș, când Uranus se odihnea, până în Tartarul adânc. A deschis porțile uriașe, ce erau tot de diamant, prin vrăji numai de ea știute. S-a strecurat prin întuneric, până la fiii ei, titanii, și i-a-ntrebat cu glas șoptit:

— Care din voi ar fi în stare să îl înfrunte pe Uranus? Știți că nu poate fi ucis, pentru că-i zeu nemuritor. În schimb el poate fi învins cu arma asta sclipitoare. Cine se-ncumetă să fie stăpânitor în locul lui?

CRONOS PRIMEȘTE LUPTA CU URANUS

Toți au tăcut înfricoșați de vorbele cutezătoare. Uranus era tatăl lor. Cum să-și lovească ei chiar tatăl – deși îi pedepse greu? Apoi, zeul era puternic, și față-n față nu puteau să îl doboare nicidecum. Iar pe furiș, fiii, titanii, se rușinau să dea o luptă.

Toți au tăcut afar' de Cronos. El era foarte îndrăzneț și, în același timp, șiret. Și îl ura pe tatăl său, pentru că-l aruncase-n Tartar, deși era nevinovat. Dorea de mult să se răzbune, să pună mâna pe putere, și iată cel mai bun prilej.

S-a apropiat de mama sa și i-a răspuns, tot pe șoptite, că este gata să se lupte și să-l doboare pe Uranus din cerul lui nemărginit.

Fără să stea prea mult pe gânduri, a luat în mână secera și, ascunzându-i, plin de grijă, tăișul ei scânteietor, s-a furișat pe porți afară. Pe urmă, sfătuit de Geea, s-a ascuns după niște stânci. Din acel loc putea să vadă, în depărtare, orișice; dar el nu putea fi zărit.

A stat acolo până noaptea, pândind cu dinții înțeleștați, așteptând clipa potrivită când va putea să îl lovească pe tatăl său, zeul Uranus.

Știa că lupta-i cu primejdii și mai știa prea bine Cronos că neizbânda ar fi dus la pedepsirea lui și-a Geei. Uranus i-ar fi osândit la chinuri înfricoșătoare.

Deci trebuia, neapărat, să-nvingă pe cărmuitorul de pân-atunci al cerului. Nu mai putea să dea-napoi.

Deodată l-a zărit că vine... Zeul Uranus, din înalt, se coborâse pe pământ, ducând cu sine noaptea neagră, cătând-o pe soția lui.

Din ascunziș a sărit Cronos cu secera în mâna dreaptă. Până să ia aminte zeul că e pândit de fiul său, titanul l-a lovit în pântec¹.

Uranus a căzut în tină. Rănit în pântec, plin de sânge, se zvârcolea pe jos strigând:

— Cronos, îți doresc să ai parte, cândva, și tu de-aceeași soartă pe care o am astăzi eu! Da! Te blestem, fecior nevrednic! Blestem de tată și de zeu... Blestemul meu se va-mplini oricât ai fi tu de șiret...

Dar Cronos n-auzea nimic. El biruise. Era beat de bucurie și de triumf. A poruncit să se deschidă, larg, porțile de diamant. Și frații lui, ceilalți titani, s-au grămădit iute la porți și au ieșit afară toți.

— Eu v-am scăpat! le-a rostit dânsul, cu trufie. Acuma noi suntem stăpânii!...

¹ Povestirea luptei pe viață și pe moarte dintre Uranus și Cronos o face poetul Hesiod, în poemul său *Teogonia*. Din versurile lui s-au inspirat, în decursul veacurilor, mai mulți pictori și sculptori. Dintre toate aceste opere de artă, cea mai impresionantă pare a fi tabloul zugrăvit de pictorul Giorgio Vasari, intitulat *Mutilarea lui Uranus*. În mijlocul tabloului, artistul a pictat pământul. Cronos, un băietan, a ieșit din ascunzișul său și l-a atacat pe Uranus cu secera de diamant, dată de mama sa, Geea. Zeul cerului înstelat a căzut jos. Gemând de durere, își blestemă feciorul să fie și el cândva doborât de propriul său copil.

— Îți mulțumim, a spus Ocean. Dar tu ești fratele cel mic, și nu se cade să ajungi cârmuitor peste ceilalți. De drept, stăpânul aș fi eu, căci sunt mai mare și-nțelept. De mine doar ascultă toți...

Cronos atunci l-a înfruntat:

— În lupta grea care s-a dat, nimeni nu s-a grăbit să-mi vic cât de puțin într-ajutor. Și-acum, Ocean, tu vrei puterea? Nu este drept, și nu ți-o dau...

Ocean se cam întunecase. Părea că o să-nceapă zarva. Dar Cronos l-a înduplecat pe fratele său mai în vârstă, spunându-i c-o să-l facă sfetnic.

Și-n sfârșit, după multă vorbă, s-au înțeles să-l recunoască pe Cronos drept cârmuitor. Ceilalți titani și titanide urmau să-i fie sfetnici lui.

Așa a luat Cronos puterea¹ peste pământ și peste cer. Visul pe care și-l făcuse titanul cel ambițios, în timpul cât șezuse-nchis în veșnic mohorâtul Tartar, acuma, iată, și-l trăia. N-avea de cine să se teamă, căci frații și surorile țineau cu el, îl ajutau.

¹ Cronos – la romani Saturn – se confundă, în concepția elinilor, cu timpul care se scurge.

Tempus edax rerum – „timpul care distruge totul” – cum zice Ovidiu, într-o expresie rămasă celebră. Domnia lui Cronos simboliza tocmai această putere a timpului asupra întregii lumi. De aceea, uneori artiștii obișnuiau să-l zugrăvească sau să-l sculpteze pe Cronos cu umerii înari-pați (timpul care zboară), având alătura de el globul și un orologiu cu apă, o clepsidră. În mână are, de cele mai multe ori, secera cu care l-a doborât pe tatăl său, secera care înseamnă sfârșitul tuturor lucrurilor.

Putea să cârmuiască-n voie... Să facă tot ce-i va plăcea. Și, mulțumit, a hotărât să-și ia în primul rând soție.

Și-a ales-o pe mândra Rhea¹, cea mai frumoasă titanidă. Și a făcut o nuntă mare... O nuntă cum nu se văzuse până atunci în univers. La nuntă au venit titanii și titanidele în păr... Au râs și au benchetuit. Se bucurau că sunt stăpâni. Dar nu știau că-n vremea asta zeița Nyx², adică noaptea întunecată, misterioasă, ce se ivise tot din haos, se hotărâse să-l răzbune pe zeul izgonit din cer.

Ea îl văzuse pe Uranus lovit, însângerat de Cronos, pornind către o insulă ca să-și găsească adăpost. Și asta n-o putea uita prietena lui Uranus, noaptea. Mai mult, Uranus o rugase să îl răzbune în vreun fel, să-i pedepsească pe titani. Noaptea voia să-i împlinească această rugămintă a sa.

Și-n timp ce Cronos sta la nuntă, benchetuind nepăsător, zeița Nyx năște din beznă niște odrasle monstruoase. Odrasle ce aveau să poarte nenorocire pe pământ. Astfel ea aducea în lume pe Hypnos – somnul plin de vise și de fantasmе-ntunecate; Eris – discordia cea cruntă; Nemesis – aspra răzbunare;

¹Rhea închipuia, pentru elini, tot pământul, ca și zeița Geea, a cărei fiică era. De aceea avea aceleași însușiri ca și ea. Căsătoria ei cu Cronos urma să dovedească oamenilor din antichitate că timpul hotărăște cele care se petrec pe pământ. El este tatăl tuturor ființelor, și tot el le înghite, cum se va vedea mai târziu, din legendă.

²Zeița Nyx – noaptea cea veșnică – căsătorită cu Erebus, întunericul cel mohorât din subteranele pământului, a avut la început două odrasle: pe Aither [Eter] – lumina veșnică – și Hemera – ziua care înveselește sufletele oamenilor.

Apatē – care-avea putința să amăgească și să-nșele pe zei și oameni deopotrivă; pe Ker – adică nimicirea și pe Thanatos – zeul morții.

— Aș vrea să văd, zeule Cronos, strigase cu glas tare Nyx, cum îți va fi domnia ta, ce-ai dobândit-o mișelește de la Uranus, înstelatul... O, să te văd, tirane Cronos, care te veselești atât la nunta ta cu mândra Rhea!

Astfel se începea domnia zeului Cronos cel șiret, sub blestemele lui Uranus și uneltirile zeiței, care-și acoperea tot trupul sub un văl lung, întunecat.

ZEUS

Făcuse nunta zeul Cronos, își pregătise o domnie și lungă, și îmbelșugată, dar mulțumit tot nu era. Fiicele nopții: răzbunarea, discordia, înșelăciunea îi tot tulburau inima. Gânduri ascunse-l frământau.

Știa că tatăl său, Uranus, nu se înșală niciodată, atunci când face prevestiri. Și tatăl său îi prorocise că va veni o zi în care va-n-dura grele încercări. Copiii lui, născuți de Rhea, se vor scula cu arme-n mâini și îl vor răsturna din slavă.

Uranus nu voia să spună – deși poate știa și asta – care dintre feciori anume îl va lovi pe zeul Cronos.

CRONOS SE HOTĂRĂȘTE SĂ-ȘI MĂNÂNCE ODRASLELE

Dorind să scape de primejdii, Cronos a făurit un plan. La fel ca tatăl său, Uranus, își va înlătura copiii, dar nu în temniță, nu-n Tartar. Știa el doar, destul de bine, că temnițele se deschid. N-a fost el însuși zăvorât, și n-a ieșit atât de lesne cu ajutorul mamei sale?

Primul copil născut de Rhea a fost o fată: Hestia. Tatăl a și cerut-o Rheeli și a-nghițit-o de îndată, sub ochii-ndurerați ai mamei. O, ce-a mai fost pe biata Rhea!... Cât a mai plâns! Însă zadarnic. De câte ori venea pe lume un nou copil, Cronos striga să i-l aducă, să-l mănânce.

Îi născuse până-n acea zi soțului său doi fii, pe Hades și pe Poseidon, și trei fete: pe Hestia, Demetra, Hera.

Sărmana mamă-nspăimântată era silită să-și aducă ea însăși pruncii nou-născuți și să-i dea hulpavului tată. Și el, ca lupul când ajunge în țarcul micilor, la stână, îi înghițea cât ai clipi.

Simțind apoi zeița Rhea că este timpul să aducă pe lume-al șaselea copil, a alergat la buna Geeă. A hohotit în fața ei:

— Ajută-mă, tu, mare Geeă, mamă a zeilor cerești!... Și tu ai suferit ca mine și te-ai luptat cu soțul tău, ca să îți scapi din Tartar fiii. Ajută-mă acum, o, Geeă... Vreau să-mi păstrez și cu un fiu, pe ultimul vlăstar al meu, de foamea cruntă a lui Cronos...

Geeă a auzit pe soața zeului Cronos cum plângea, și s-a înduioșat adânc. A cugetat un timp zeița: cum ar putea să o ajute pe greu lovită ei copilă? A cugetat și a găsit că e mai bine s-o ascundă pe blânda Rhea undeva, în timpul cât o fi să nască.

— Să nu mai plângi, i-a grăit Geea. Te voi călăuzi, sărmano, în insula numită Creta. Este o peșteră acolo, adâncă, neagră, răcoroasă, în coasta plină de verdeață a unui munte drept, înalt... În peșteră vei naște-n voie, și ce va fi, vom mai vedea...

RHEA ÎȘI NAȘTE CEL DE-AL ȘASELEA COPIL

Se pare că-n aceeași noapte soața lui Cronos a fugit în insula cea mare, Creta, călăuzită chiar de Geea. S-a dus în peștera de piatră și, până să-și reverse Eos razele ei trandafirii, Rhea a și născut un fiu.

Era al șaselea copil și cel din urmă ce-l avea.

Mama și-a ncredințat copilul bunicii lui, zeița Geea, și s-a întors acasă iute. A-nfășurat frumos o piatră în scutece moi, de copil, și-a dat-o soțului său, Cronos.

— Iată, precum mi-ai poruncit, a glăsuț zeița Rhea, și-am adus ultimul vlăstar, pe care l-am născut azi-noapte.

Și s-a făcut că lăcrămează. Voia să nu-nțeleagă zeul că-i vicleșug tot ce făcea.

Cronos, grăbit, a luat pietroiul cel învelit în scutece și, cum n-avea vederea bună, a socotit că-i fiul său. A deschis larg gura flămândă și piatra i-a căzut pe gât, până în pânțele-i negru, încăpător și sănătos.

— Ha, ha, ha, ha!... S-a mai dus unul. Altă primejdie s-a stins!... a râs cu poftă zeul Cronos.

Și nu știa că-n acea clipă începea să se împlinescă blestemul zeului Uranus.

Fiindcă iată, colo-n Creta, în peștera muntelui Ida, un copil buclat se află în brațele bunicii sale.

Făcea, de mic, precum se spune, atât de mare gălăgie, bătea din palme și țipa, încât era pericol mare. Cronos, care stătea la pândă, și chiar vreunul dintre ceilalți frați și surori, sfetnicii săi, puteau s-audă zgomotul.

Iar dacă zeul afla taina, Rhea, și Geea, și copilul ar fi fost strașnic pedepsiți.

Trăia însă pe-atunci, în Creta, un neam de semizeii războinici, născuți tot de zeița Geea, ce aveau numele de cureți. Geea le-a poruncit să vină și, la intrarea peșterii, să facă danțuri zgomotoase, să bată-n scuturi, cu putere, cu săbiile și lăncile. Apoi să cânte și să strige atât de tare, ca din cer să nu s-audă niciun scâncet și niciun plânset de copil.

A mai chemat și două nimfe, fiicele regelui din Creta, pe Ida și pe Adrastea. Ele au așezat băiatul – căruia mama și bunica i-au spus, din prima clipă, Zeus – într-un culcuș făcut din aur. Pentru că mama nu putea să vină-n Creta, să-l alăpteze pe fiul său cel mititel, decât arar și pe ascuns, nimfele au adus o capră. Era o capră fermecată. Vestita capră Amaltea. Și

nimfele-l hrăneau pe Zeus cu laptele acestei capre și cu o miere parfumată, cum nu făceau albinele decât în stupii de pe Ida.

Crescând puțin mai mare, Zeus alerga peste tot, zburda printre stejarii de pe munte, jucându-se cu Amalteea. Capra avea grai omenesc. Vorbea cu Zeus ca o mamă și se făcea că îl împunge cu coarnele ei cele lungi.

Copilul apuca-n mânuțe coarnele caprei Amalteea și se lupta, voinic, cu ea. De mic avea putere-n brațe, cât un bărbat din cei mai zdraveni. Încât odată s-a-ntâmpnat ca Zeus să rămână-n pumn cu unul dintre-aceste coarne. El o iubea pe Amalteea și s-a mâhnit că i-a făcut rău, fără de voia sa.

Drept mângâiere Amalteei, a hotărât ca acest corn¹ să fie veșnic plin cu fructe: smochine, mere, pere, struguri și alte bunătați de soi. Capra putea mânca din fructe de câte ori îi venea poftă, căci cornul se umplea la loc.

Astfel creștea feciorul cel mai mic al Rheeli, neurmărit de ochi străini și dușmănoși. Și el se înălța-ntr-un an, cât altu-n douăzeci și cinci.

Nici nu trecuse bine anul, și Zeus se făcuse mare, gata să-și împlinească soarta cea prevestită de Uranus, să-l răstoarne pe tatăl său și să ia el în mâini puterea.

¹ Cornul caprei fermecate Amalteea era simbolul belșugului și se chema cornul abundenței. Elinii, și mai târziu românii, își pictau sau sculptau uneori pe locuințe acest simbol, socotindu-l aducător de noroc. După moarte, Amalteea a fost pusă de Zeus pe bolta cerească, în amintirea copilăriei sale, cum povesteau legendele eline. Este constelația Caprei. Iar din pielea ei și-a făcut zeița Atena egida, sau pavăza, care îi ocrotea trupul în luptă – pavăză ce nu putea fi străpunsă de niciun fel de armă: sabie, lance sau săgeată.

ZEII OLIMPULUI

Zeus, născutul din titani, trona pe muntele Olimp, asemeni unui mare rege. Plin de mândrie privea el cerul albastru, nesfârșit, pământul roditor și larg, mările, fluviile verzui și firele subțiri de-argint ale izvoarelor din munți. Totul, totul era al lui. Și Zeus nu se sătura să-și mângâie privirile cu-ntinderi și cu bogății.

El, ce șezuse altădată ascuns în Creta, domnea acum în Olimp și poruncea... Da. Poruncea pe voia lui, și dacă își dorea ceva, se împlinea numaidecât.¹

¹ Poemele homerice ne arată că grecii erau organizați în ginți și triburi, ale căror căpetenii se numeau bazilei și îndeplineau, în parte, rolul regilor de mai târziu. Zeus este reprezentat în legendele eline având purtările unui mare bazileu. El cerea să fie slujit și, dacă îi nedreptătea pe ceilalți, aceștia nu aveau voie să cârtească, fără a fi pedepsiți. Pretindea că are dreptul să hotărască legi, pe care el le putea însă călca oricând. Bunăoară, Zeus se supăra pe necredința altora, dar el însuși socotea că poate fi necredincios soției sale, că poate înșela fete și femei pământene. Purtări în mare parte asemănătoare aveau și zeii Hades și Poseidon, cu care Zeus

împărțise lumea și care erau, de asemeni, considerați un fel de bazilei, unul pentru ținuturile subterane, și altul pentru întinsul mărilor. Ceilalți zei olimpieni, afară de Zeus, Hades și Poseidon, se asemănau aristocrației gentilice, care se afla la curțile bazileilor elini, ale marilor conducători de triburi, beneficiind și ei de toate bunurile, ca și stăpânii lor.

Aristocrația gentilică și bazileii considerau că au toate aceste drepturi, în dauna supușilor, în primul rând pentru că erau din neam ales. Fiecare bazileu își alcătuisese o genealogie, prin care dovedea că se trage dintr-o anumită zeitate. Fiind deci de origine divină și ei, aveau dreptul, ca și zeii, să stăpânească, să calce eventual legile și morala, fără a li se putea cere socoteală.

Zeus și toți olimpicii cereau ascultare deplină, pentru că ei erau neam de zei, sămânță de titani, urmașii lui Uranus și ai Geii, cei care, după cum spune legenda, dăduseră viață la tot ce se găsea în univers. Erau nemuritori, puteau săvârși minuni și aveau puteri și calități neobișnuite. Și totuși acezii – cântăreții rătăcitori, care străbăteau toată Elada compunând, pe baza vechilor cântece și legende, mari poeme epice, scandându-le apoi, acompaniați de liră, în palatele bazileilor – au știut să strecoare în versurile lor destule aluzii despre nedreptățile săvârșite de zei și, deci, de bazilei.

Homer, bătrânul aed orb, care a creat cele mai minunate poeme epice ale lumii europene antice: *Iliada* și *Odiseea*, este o sublimă pildă. Cu amară ironie, făcându-se că le proslăvește faptele, Homer îi biciuiește în stihurile lui pe zeii olimpieni. De aceea un discipol al lui Pitagora povestea că maestrul său, coborât în Infern i-ar fi văzut umbra lui Homer spânzurată de un arbore, și a poetului Hesiod de un altul. Amândoi erau strașnic chinuți; fiindcă dezvăluiseră faptele rele, rușinoase și sângeroase ale multora dintre zeii olimpieni.

Zei elinilor reprezentau și forțele naturii. De pildă, Zeus, cu mult înainte de a căpăta reprezentarea socială a unui mare bazileu – așa după cum arătam în nota noastră mai sus – nu era pentru popoarele primitive decât forța uriașă, care făcea să rodească natura, forța ce trimitea din slăvi ploaia binefăcătoare, dar și grindina nimicitoare, crivățul aspru, fulgerele, trăsnetele și tunetele asurzitoare. El guverna anotimpurile, care

ZEUS, POSEIDON ȘI HADES ÎȘI ÎMPART ÎNTRE EI LUMEA

— Să vie frații mei cei mari! a sunat prima lui poruncă. Să vie Hades și Poseidon.

Și frații s-au înfățișat, cu mare grabă; iar Zeus a urmat așa:

— Voi, amândoi născuți din Rhea și zeul Cronos, ca și mine, m-ați ajutat în lupta împotriva titanilor năprasnici. Deci împreună am învins și împreună vom domni. Suntem stăpâni. Ne bucurăm de tot ce-n lume e mai bun. Dacă supuși nemulțumiți vor încerca poate, cândva, să se răscoale în vreun chip, să-i pedepsim ne-ndurători. Eu voi domni. Însă am să vă dau și vouă câte-un ținut, să-l cârmuiți, să mi-l vegheați.

— Mie ce-mi dai? a grăit Hades. Eu sunt mai mare, primul fecior născut de Rhea...

— Dar mie? a-ntrebat Poseidon. Deși sunt mijlociu, știi bine că m-am luptat mult mai vârtos...

Iar Zeus le-a răspuns:

sunt ficele lui, tot el guverna lumina și întunericul, cele două elemente de bază în viața omului. Acest fenomen a fost splendid poetizat de aezi într-una dintre cele mai frumoase legende ale mitologiei. Noaptea, pe baza legilor naturii, face loc în zori luminii solare. Tot astfel, în legendele eline, zeița Leto, sau Latona – la romani – este silită de Zeus să-l nască pe Apolo, zeul luminii, într-o insulă din mijlocul mării. Plină de poezie este și această imagine a ivirii luminii în mijlocul mării, pentru că se știe: soarele pare a răsări adesea chiar din valurile mării. Leto nu trebuie însă confundată cu Nyx. Pe când Nyx este noaptea însăși, întunericul originar al haosului, Leto este numai o zeiță a nopții, noaptea trecătoare.

— Lumea o împărțim în trei. De o parte-i cerul luminos, de unde poți cuprinde tot, de alta fluvii, mări întinse, pline de pești săgetători, și de-alta tot ce-i sub pământ, cu Tartarul întunecos, temnița unde vom păstra pe toți câți ne vor dușmăni și nu vor asculta deplin poruncile Olimpului.

— Tragem la sorți? au rostit frații.

— Tragem! le-a dat răspunsul Zeus. Iată, eu îmi voi păstra cerul. Voi trageți ce v-a mai rămas...

Zei cei doi s-au repezit numaidecât. Lui Hades i-au căzut la sorți ținuturile subterane, iar lui Poseidon apele din mări, din fluvii și izvoare.

Amândoi zeii au trebuit să se arate mulțumiți. Hades a și pornit pe loc către ținutul mohorât, care-i fusese hărăzit, și, după cât se povestește, nicicând nu a mai revenit acolo-n muntele Olimp. Celălalt frate mijlociu a devenit zeu peste ape, din răsărit în miazăzi, din miazănoapte-n asfințit.

Cei trei și-au împărțit puterea, dar Zeus a rămas stăpân...

FICELE LUI CRONOS CAPĂTĂ DEMNITĂȚI ÎN OLIMP

După această faptă, Zeus a dat poruncă să s-arate în fața sa copilele zeului Cronos și-ale Rheci – una mai mândră decât alta. Ele-au venit smerite toate și s-au plecat în fața lui, întrebând ce porunci le dă.

Zeus i-a încredințat Hestiei, sora lui cea mai mare, focul. Focul, care înseamnă viața în oricare cămin, și din această pricină nu are voie să se stingă. Apoi s-a îndreptat cu fală către Demetra, mijlocia, și i-a dat harul de a fi zeița holdelor bogate și a livezilor cu rod.

Mai rămăsese numai Hera, ce sta sfioasă-n fața lui, împurpurată la obraz și căta cu privirea-n jos.

Zeus s-a aplecat spre ea și, mângâind-o blând pe păr, și-a hotărât-o de soție. În grija ei a-ncredințat căsătoria și familia și copilașii nou-născuți.

Hera s-a învoit și Zeus a dat porunci să se gătească întreg Olimpul pentru nuntă.

Și când s-a isprăvit și nunta – o nuntă fără-asemănare – Zeus s-a așezat pe tron, mai mulțumit ca înainte. Totul era orânduit, precum fusese voia lui. Privea din nou spre depărtări și-și cântărea toată puterea și bogăția ce le-avea.

Totuși, un gând i se vârâse în minte-adânc și nu-l lăsa:

„Pentru o lume-atât de mare, suntem puțini numai noi șase, cugeta Zeus, numărându-și toți frații și surorile. Titanii au fost doisprezece, socotindu-l cu ei pe Cronos. Cu atât mai mult mi se cuvin și mie tot atâția zei, zei din cei mari, zei olimpieni. Pe lângă ei voi hotărî și zei mai mici, de-a doua mână, ba și o serie de cortegii, să ne-nsoțească pe noi toți. În acest fel Olimpul meu va fi mult mai impunător. Dușmanii olimpienilor vor fi curând dezvăluiți și nimiciviți fără cruțare. Și-acum pe cine voi chema?... A!... pe Atena, «ochi de-azur», copila mea cea mai iubită, a tresărit deodată Zeus, pe ea o voi numi întâi!...”

Și a chemat-o pe Atena, să i se-nfățișeze lui.

ZEIȚA CU OCHII DE AZUR

Atena, fiica lui cea dragă, nu se născuse ca oricare, ci-n niște-mprejurări ciudate.

Zeus îi promisese copilei lui Ocean, lui Metis – ce-ntruchipa înțelepciunea – că-n schimbul sprijinului dat o s-o ia în căsătorie. Și se ținuse de cuvânt.

Trecuse vremea convenită, și Metis trebuia să nască. Copilul era chiar Atena. Numai că Zeus se duse și-l întrebă pe Uranus ce-o să se-ntâmple în viitor.

Zeul Uranus, înstelatul, i-a răspuns că soția lui, zeița Metis, va naște-n primul rând o fată, apoi va naște un băiat. Acest băiat o să-l răstoarne pe Zeus de pe tronul său și-o să se înscăuneze-n loc.

Tot ce spunea zeul Uranus se împlinea fără zăbavă. Zeus a tremurat de spaimă, auzind ce-i urzise Moira, destinul neinduplecat.

Și, reîntors acasă, Zeus a poftit-o la el pe Metis. Până să înțeleagă, biata, ce are soțul său de gând, acesta a și înghițit-o.

— Numai așa puteam să fac, a rostit el spre ceilalți zei, ca să înlătur nenorocul ce ne pândește, astfel, pe toți...

A înghițit-o, deci, pe Metis, cu pruncușorul ei cu tot, urmând și el pilda lui Cronos, care-și mânca odraslele.

A trecut timpul, până-n ziua când Metis, dac-ar fi trăit, urma să nască pe Atena. Zeus simțea că-l doare capul tot mai puternic. Neștiind cum să-și potolească această mare suferință, a poruncit să vină zeul ce se numea Hefaistos și era fiul său și-al

Herei¹. El era meșter priceput, avea o fierărie-n Lemnos². Zeus i-a poruncit s-aducă și o secure de aramă, cu tăiș bine ascuțit.

Hefaistos s-a înfățișat și a grăit tatălui său:

— Am sosit, iată, la porunca-ți, cu o secure ascuțită...

— Bine, Hefaistos, a spus zeul stăpân, despică-mi capul și vezi de ce mă doare-atât?

Hefaistos a rămas mut, și de uimire, și de teamă:

— Cum?! Să-l lovesc pe tatăl meu, pe tine, Zeus, nu glumești? a cutezat să mai întrebe.

— Ți-am spus odată! a strigat puternic Zeus spre fierar. Despică-mi fruntea mai curând. Nu pot să rabd durerile...

Cu Zeus nu era de glumă, mai ales când se supăra.

Înăbușindu-și în el frica, Hefaistos a ridicat securea și-a lovit în țeasta tatălui său, cât a putut.

Când a izbit securea țeasta, s-a auzit un strigăt tare de bucurie și izbândă. Din creștetul nemuritor, cum spun legendele eline, s-a ivit o zeiță mândră, purtând o platoșă de aur, pe frunte coif, în mâna dreaptă o lance strașnic ascuțită și-n stânga scut apărător.³

¹ Nu trebuie să se mire nimeni că Zeus căpătase de la Hera, așa de repede, copii. Vechii elini erau nespūs de generoși cu zeii lor. Le îngăduiau fapte oricât de năzdrăvane, de pildă să-și nască fii gata crescuți mari, sau să se înalțe în slăvi, cât ai clipi, după cum vom vedea în alte povești.

² Lemnos sau Kastro este o insulă muntoasă din arhipelagul grecesc. Fumul și scânteile ce se înălțau din vulcanii insulei, astăzi stinși, erau socotite de vechii elini ca ieșind din coșurile fierăriei acestui zeu harnic.

³ Scena nașterii zeiței Atena este povestită, între altele, cu mult haz de scriitorul antic Lucian, în spiritualele sale „dialoguri“.

Olimpul, cât era de mare, s-a-nfiorat de măreția zeiței care se năștea. Pământul s-a cutremurat. Marea, de-asemeni, a vuit, și valurile sale verzi s-au răscolit până-n adânc. Ba chiar și Helios din cer, soarele cel strălucitor, fiul titanului Hiperion, și-a oprit carul său de foc și a privit, neliniștit, către Olimpul unde Zeus năștea pe fiica lui, Atena.

Iară Atena, nou-născută, era atât de frumoasă, încât zeul Hefaistos a și cerut-o de nevastă. Ochii zeiței, mai ales, erau albaștri-verzi, făuriți parcă din azur. Hefaistos a stăruit să-l ia de soț, însă zeița n-a primit și a făcut un jurământ, să stea pe veci nemăritată.

Zeus i-a ascultat dorința să n-aibă soț, și a rostit:

— Te vei numi Palas-Atena!¹ Vei sta alătura de mine și-adesea mă vei sfătui...

De-aceea Zeus s-a gândit și-a hotărât ca ea să fie zeiță a înțelepciunii, a cugetărilor adânci și a priceperii depline, în muncă sau în bătălii.

¹ Numele grecesc: Palas, ce i s-a adăugat Atenei, are înțelesul de fată, tânără, curată. Acest nume i s-a dat, pentru că zeița Atena nu a primit să se mărite.

